

Nr 262.

Av herr **Asplund**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet.*

Då nyttighets- eller angelägenhetsgraden är en av de viktigaste synpunkterna vid avgörandet, huruvida ett visst arbete bör företagas såsom beredskapsarbete för motverkande av arbetslöshet med anlitan av i Kungl. Maj:ts proposition nr 202 begärda anslag, är det givetvis nödvändigt att ha någorlunda kännedom om de olika slag av arbeten, som blivit av de tillfrågade myndigheterna föreslagna att »läggas i beredskap». I detta hänseende lämnar varken propositionen eller det tryckta betänkandet av sakkunnige tillräckliga upplysningar, utan hänvisas i det senare till en ej tryckt, av sakkunnige sammanställd tablå över de av olika myndigheter föreslagna arbetena, varav här nedan lämnas ett sammandrag:

Myndighet	Arbetenas art	Antal	Kostnader Kronor	
I. Arméförvaltningen ..	Diverse husbyggnader	12	166,412	
	» betong-, sten- och grovarbeten	20	280,650	
	Vägarbeten	48	425,350	
	Planering, dränering, röjning ..	47	426,620	
	Flygländningsplatser	5	112,900	
	Skogsarbeten	10	60,300	
	Telefonarbeten	2	9,000	1,481,232
II. Byggnadsstyrelsen ..	Vägomläggning	1	—	44,100
III. Domänstyrelsen	Vägarbeten	173	6,540,000	
	Dikningsarbeten	48	1,006,600	
	Upplags- och lastplatser	5	23,200	
	Diverse arbeten	4	98,700	7,668,500
IV. Järnvägsstyrelsen ..	Skenfria korsningar	215	21,712,200	
	Järnväg Malung—Vansbro	1	3,400,000	25,112,200
V. Lantbruksstyrelsen ..	Torrläggning i Keräsjoki i mån av kolonisation	1	—	800,000
VI. Lotsstyrelsen	Vägarbeten	6	100,000	
	Hamnupprensningar m. m.	5	48,800	
	Brygg- och vägbrytarförbättr.	2	51,500	200,300
VII. Luftfartsmyndig- heten	Flygländningsplatser	20	—	6,150,000
VIII. Marinförvaltningen ..	Gatu-, väg-, bro- och kajarbeten	37	2,545,850	
	Husbyggnader	17	1,513,150	
	Bergsprängning	5	98,500	
	Galärvarvets ordnande	1	6,325,000	
	Telefonarbeten	3	165,000	10,647,500
IX. Medicinalstyrelsen ..	Väg	1	44,100	
	Avloppsledning	1	235,000	279,100

Myndighet	Arbetenas art	Antal	Kostnader	
			Kronor	
X. Skogssällskapet	Intet arbete	—	—	—
XI. Telegrafstyrelsen	Kabelanläggningar	5	1,024,800	
	Ödemarkstelefonlinjer, 400 kr. pr km., 230 km. (ung.)	4	ca 92,000	
	Flyttning av stolplinjer utmed vägar på 5 år	—	3,000,000	
	Järnledningar utbytta mot koppar	5	176,200	4,293,000
XII. Vattenfallsstyrelsen . Länsstyrelserna	Gatubyggnader i Trollhättan .. Skenfria korsningar med dels enskilda dels statens järn- vägar utöver vad järnvägs- styrelsen föreslagit till sam- manlagt belopp av	1		200,000
XIII. Väg- och vattenbygg- nadsstyrelsen	Inneliggande ansökningar om statsanslag för landsvägar o. bygdevägar m. fl. i samtl. län Ödebygdevägar i Kopparbergs samt de fyra nordligaste länen	—	74,641,500	
	(Tillhoppa 6,448.25 km. vägl.) Tillfartsvägar till inlandsbanan enl. byggnadsplan för 1926— 1937 inom de 4 nordligaste länen	—	3,201,300	
		—	6,318,800	84,161,600
Summa uppgivna antal arbetsföretag och kostnader		705	—	156,337,532

I förteckningen har ej upptagits ett i kommerskollegii yttrande (sid. 35 i propositionen) föreslaget, men ej kostnadsberäknat arbete, varom collegium anför följande: »Ett annat arbete av kanske ännu mera utpräglad beredskapstyp, vilket låge närmare kollegii eget verksamhetsområde, kunde tänkas ifrågakomma i och för en grundligare undersökning av vissa statens malmfyndigheter i Västerbotten. Dylika undersökningsarbeten borde eventuellt omfatta såväl jordschaktning för blottande av malm som även anläggning av schakt och undersökningsarbeten under jord. Vid dylika arbeten skulle — visserligen i begränsat antal — såväl egentliga anläggningsarbetare, jordschaktare som gruvarbetare kunna beredas mera tillfälligt arbete. Därest de utförda undersökningarna ledde till önskat resultat, borde *desamma dessutom kunna komma att giva upphov till vissa mera permanenta arbetstillfällen.* Igångsättande av dylika arbeten med anlitande av till Kungl. Maj:ts förfogande ställda anslagsmedel borde emellertid i varje fall först kunna ifrågakomma efter närmare utredning. För organiserandet av beredskapsarbeten av de slag, collegium här antytt, torde emellertid knappast behövas någon särskild överstyrelse. Ej heller syntes nödigt att för ändamålet utfärda någon ny författning eller några generella anvisningar rörande sättet för anställande av arbetskraft m. m.»

De av collegium åsyftade malmfyndigheterna innehålla malm av betydligt högre kopparhalt än övriga fyndigheter i landet och skulle kunna lämna en

värdefull och för guldets fullständiga utvinnande ur Bolidsmalmen nödvändig tillsatsmalm, vars exploaterande skulle betydligt underlätta fullgörandet av den kopparleverans å 5,000 ton till Södra stambanans elektrifiering, som smältverket vid Rönnskär under vissa förutsättningar lär ha åtagit sig. Utförandet av de föreslagna arbetena skulle också sannolikt hava till direkt följd tillkomsten av reguljär och bestående gruvdrift åtminstone å endera av fyndigheterna och därmed en bestående ökning av stadigvarande arbetstillfällen för framtiden. Därjämte skulle statens behov av koppar till rimligt pris bliva säkerställt, vilket är en nödvändig förutsättning för landets fortsatta elektrifiering och ett fullständigare utnyttjande av våra »vita kol» och därmed våra stora järnmalmstillgångars och våra skogsprodukters vidareförädling inom landet.

Rörande den nuvarande krisen speciellt på trävarumarknaden har den framstående bruksägaren Seth M. Kempe i Svenska Dagbladet för den 22 sistlidne mars skrivit en artikel, som torde vara värt stort beaktande. Efter att ha berört de nuvarande svårigheterna för speciellt sågverksindustrin och sulfatmasseindustrin till följd av den oerhörda ryska dumpingen fortsätter han: »Man bör med teknikens hjälp kunna räkna med många *nya* användningar för skogens alster. Som ett exempel för dagen antecknar jag framställningen av Wallboard. Det blir en angelägen uppgift för representanter för norrländsk skogsindustri att ersätta minskningen av den mera primitiva sågverksrörelsen med förädlingsindustrier, som stå på ett högre och mera givande plan. Men en sådan utveckling går långsamt, medan bristen på arbete är en fråga för dagen.

Nu finns det förvisso stora tillfällen till arbete i och för vården av Norrlands ofantliga skogsmarker. Hittills ha dessa arbeten dock icke varit nog omfattande att fylla ens skogsbefolkningens behov, som kommer att ökas genom nedsatta sågtimmeravverkningar. Emellertid kunna och böra dessa skogsvårdsarbeten så väsentligt ökas, att de räcka även för andra. Men beklagligt nog äro dessa arbeten blott av barmarks- eller säsongnatur, och det rör sig om stora skaror av arbetslösa.»

Beträffande nödvändigheten av ökad skogsvård har riksdagen vid upprepade tillfällen uttalat sig, därav särdeles utförligt och bestämt år 1925.

Med anledning av statsrevisorernas i deras berättelse till 1925 års riksdag gjorda anmärkningar och statsutskottets däröver avgivna utlåtande har riksdagen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t nr 158 av den 12 maj samma år under punkt 4:0 gjort följande uttalande och hemställan:

Domänverkets utgifter för skogsvård.

Under statens affärsverksamhet, statens domäner, § 54, hava revisorerna lämnat en av statistiska tabeller bifogad redogörelse för domänverkets utgifter för skogsvård under en följd av år.

Revisorerna hava gjort följande uttalande:

Som en sammanfattning av vad ovan anförts vilja revisorerna framhålla, att ett intensivare arbete bör nedläggas på skogsvården i de trakter, där detta nu måste anses eftersatt.

Vidare anse revisorerna fondbildning för skogsvårdsändamål i och för framtida behov synnerligen önskvärd. Med hänsyn till det förhållandet att virkesuttagen å de norrländska statsskogarna nu kunna betraktas som exploatering av samlade naturkapital och att inkomsterna, sedan detta kapital är uttaget, med sannolikhet komma att förminska under det behovet av medel till skogsvårdsändamål vid rationell skötsel av skogarna kommer att bli avsevärt stort, kan det icke anses klokt och med framsynt skogspolitik förenligt att nu minska möjligheterna till fondbildning för framtida skogsvårdsändamål. I detta hänseende vilja revisorerna hänvisa till kolonisationskommitténs riktlinjer för den norrländska skogsvården, i vilka kommittén uttalar önskvärdheten av att av det från de norrländska kronoparkerna försålda virkets rotvärde årligen tillsvidare avsättes 15 procent att användas dels till löpande utgifter för skogsvårdsändamål, dels ock till bildande av en fond, avsedd att för sagda ändamål nyttjas under den tid, då inkomsterna till följd av minskad tillgång på avverkningsbar skog beräknas nedgå och då tillräcklig avsättning till skogsvårdsändamål svårligen kan utföras. Enär av tablå 5 framgår, att, med undantag för mellersta Norrlands distrikt, avverkningskvantiteten per har från statsskogarna i Norrland och Dalarna icke väsentligen nedgått å de olika distrikten sedan åren 1911—1915, torde samma motiv, som kolonisationskommittén åberopade vid sin framställning om 15 procents avsättning till förnyelsefonden för återväxtkostnader, fortfarande föreligga. Utan att ingå på frågan, huruvida den angivna procenten kan anses riktigt avvägd, vilja revisorerna dock framhålla nödvändigheten av att avsättningen till förnyelsefonden för återväxtkostnader hädanefter må verkställas efter grunder, som stå i bättre överensstämmelse med den för avsättningarnas storlek normerande princip, som revisorerna ovan angivit.

Förklaring har avgivits av domänstyrelsen, som därvid bland annat anfört, att styrelsen ansåge, att denna fråga borde skärskådas jämväl ur statsfinansiell synpunkt. Under depressionstider, då statens inkomster äro jämförelsevis ringa, syntes staten kunna kräva, att de affärsdrivande verken av sina överskott inleverera så stora belopp som möjligt i och för statsregleringen, vadan i detta fall avsättningsprocenten borde sättas så lågt som möjligt. Under tider av högkonjunktur åter, då övriga statsintäkter voro rikligare, borde största möjliga belopp disponeras för avsättning för skogsvårdsändamål. Enär under högkonjunkturen rotvärdet å virket stige, och avverkningsbeloppen då borde ökas, skedde en automatisk stegring av avsättningsbeloppen. Det vore dessutom styrelsens avsikt att, allteftersom förbättrade konjunkturer inträdde, föreslå en högre avsättningsprocent.

På grund av det anförda ville styrelsen göra gällande, att med nu tillämpade principer avsättningen till förnyelsefonden — därest hänsyn toges till en längre följd av år — enligt styrelsens mening bleve tillräckligt stor för att fylla sitt ändamål.

I anledning av den tablå, som av statsrevisorerna lämnats angående för skogsodling och dikning använda medel, ville styrelsen påpeka, att för dessa ändamål på styrelsens framställning anvisats större belopp, än som tagits i bruk, vilket framginge av följande tablå.

År.	För skogsodling och dikning	
	anvisade belopp	använda belopp
	Kr.	Kr.
1917	1,001,756: —	336,961: 95
1918	904,081: —	760,767: 62
1919	1,604,187: —	1,138,848: 31
1920	2,134,202: —	1,634,975: 71
1921	2,549,002: —	1,749,863: 81
1922	1,472,807: —	1,246,052: 61
1923	1,670,543: —	1,414,096: 64
	<hr/>	<hr/>
	Kronor 11,336,580: —	8,281,566: 65

Anledningen till att de anvisade beloppen icke i sin helhet disponerats vore att söka dels i den under senare åren rådande regniga väderleken med åtföljande högt vattenflöde, särskilt i de norra delarna av landet, varigenom utdikning omöjliggjorts i den omfattning, styrelsen tänkt sig, och dels i att dessa år varit synnerligen dåliga »fröår». Trots styrelsens åtgärder hade det icke varit möjligt att anskaffa tillräckliga kvantiteter inhemskt frö. Därjämte kunde erinras om den under åren 1917—1920 och delvis även år 1921 allmänt rådande bristen på arbetskrafter.

Riksdagen vill framhålla, att med hänsyn till det betydande värde statens skogskapital representerar, det är tydligt, att frågan om detta kapitals bibehållande och utökande genom en ändamålsenlig skogsvård måste tillmätas stor betydelse. De medel, som kunna disponeras för dylikt ändamål, måste också anses såsom synnerligen väl använda. Å andra sidan får dock icke förbises, att storleken av de utgifter, som föranledas av skogsvården, direkt inverka på statsregleringen genom ett minskat disponibelt överskott å domänverket. Behovet av medel för statsregleringsändamål kan emellertid enligt riksdagens mening icke få tillgodoses i sådan utsträckning, att härigenom statens skogskapital äventyras. Ett sådant förfaringssätt kan nämligen icke anses stå i överensstämmelse med statens verkliga intressen.

I detta sammanhang tillåter sig riksdagen erinra om att förevarande spörsmål redan tidigare, såväl år 1914 som år 1920, varit föremål för revisorernas uppmärksamhet. I 1920 års revisionsberättelse uttalades sålunda följande:

»Det torde vara uppenbart, att en betydande del utav värdet av de nu anhopade gamla naturförråden av virke i dess skogar i framtiden måste återbördas till skogarna i form av kostnader för skogsförnygrings- och andra grundförbättrande åtgärder. Och då torde det även vara av största betydelse, att detta sker innan ännu det gamla skogskapitalet genom dimensionsblädningar, som nu mångenstädes är den enda avverkningsform avsättningsförhållandena medgiva, i alltför hög grad förskingrats, eller innan inkomsterna från dessa skogar börjat sina.»

I anledning härav anförde statsutskottet i sitt utlåtande nr 148 vid 1921 års riksdag (sid. 17):

»Vad revisorerna i förevarande avseende uttalat, har utskottet med hänsyn till betydelsen och värdet av de tillgångar, statens skogsproduktiva mark

representerar, funnit vara värt allt beaktande. I likhet med revisorerna vill utskottet påpeka vikten av att speciella skogsförnygringsåtgärder snarast företagas, och vill utskottet tillika framhålla, att dessa åtgärder böra i möjligaste mån avpassas efter de erfarenheter och rön, de vetenskapliga undersökningarna på området kunna hava lämnat. En av orsakerna till den under krisåren minskade omfattningen av arbetet med skogsförnyringen har varit att söka i brist på arbetare; då numera på grund av tidsförhållandena tillgången på arbetskraft blivit större, torde man kunna förvänta, att skogsförnygringsarbetet kan upptagas och bedrivas i förökad omfattning.»

Detta statsutskottets uttalande år 1921 utvisar, att, om förevarande spörsmål redan då var värt särskilt beaktande, detta i ännu högre grad måste anses vara fallet för närvarande, i synnerhet som de för skogsodling under de senaste åren anvisade beloppen avsevärt nedgått.

Emellertid påkallades i samband med nämnda uttalande icke vidtagande av särskild åtgärd från riksdagens sida. Med hänsyn till den stora betydelse riksdagen, såsom ovan nämnts, måste tillmäta denna fråga och då riksdagen delar den av revisorerna uttalade uppfattningen om behovet av ytterligare åtgärder för skogsvårdens befrämjande å statens skogsparker, har riksdagen nu ansett sig böra anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan, i vad mån åtgärder genom ökad skogsodling och skogsförnygring behöva vidtagas för att förebygga en minskning av statens skogskapital.»

Oaktat detta riksdagens uttalande tydligt och klart betecknar den då bestämda avsättningen till förnyelsefonden för återväxtkostnader, 6 % å rotvärdet av under året försålt virke från kronoskogarna, såsom alltför låg och anser den av kolonisationskommittén föreslagna, 15 % å samma rotvärde, för att vara närmare det rätta, synes ingen sådan förändring hava kommit till stånd. Ehuru sålunda avsättningarna till fonden utgjort endast en bråkdel av vad riksdagen ansett vara behöfligt, har likväl fonden, som vid 1924 års slut uppgick till ungefär 6.1 miljoner kronor, efter minskning under de två närmast följande åren med tillsammans 1.2 miljoner kronor, år för år ökats, såsom framgår av nedanstående:

Domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader.

Å r	Bruttoavsättning		Skogsvårds-		Fondens storlek	
	Kronor		kostnader		vid årets slut	
			Kronor		Kronor	
1923	1,700,303	99	1,670,543	—	6,727,421	10
1924	1,061,042	41	1,688,285	99	6,100,177	52
1925	1,130,123	02	1,812,301	70	5,417,998	84
1926	1,317,808	39	1,802,743	60	4,933,063	63
1927 ¹⁾	3,213,734	—	1,836,359	37	6,310,438	26
1928	4,726,820	—	1,868,018	45	9,169,239	81
1929	5,637,786	—	1,867,074	34	12,939,951	47
1930	4,293,983	—	2,124,406	89	15,109,527	58

¹⁾ Bruttoavsättningen utgår för 1927 med 40 % och för följande år med 50 % av värdet av varje års överavverkning utöver årstillväxten.

Att fonden oaktat den i förhållande till avverkningarnas omfattning alltför obetydliga avsättningen från 1924 till 1930 års slut kunnat öka från 6.1 till 15.1 miljoner kronor alltså med icke mindre än 150 % eller 9 miljoner kronor beror uppenbarligen på, att, tvärt emot riksdagens uttalade mening, skogsvårdsarbetena hållits på i stort sett samma låga nivå som förut. Endast det sista året uppvisar en ökad skogsvårdskostnad av cirka 300,000 kronor jämfört med 1925. Av en i »Skogen» denna dag publicerad artikel »Skogliga reservarbeten» framgår att domänstyrelsen, i stället för att såsom ordinarie arbeten att, under ledning av den för skogarnas skötsel anställda skogspersonalen, utföras av den skogsarbetarestam, som man bland annat genom kolonisationen å kronoparker velat ge en mera tryggad ställning, men som för sin existens är beroende av den arbetsförtjänst, som kan erhållas å skogarne såväl sommar som vinter, överlämnat en stor del av arbetet i skogarne under ledning av arbetslöshetskommissionen, som bekostat cirka 2 miljoner effektiva dagsverken å skogarne och i ersättning för arbetsledning av domänstyrelsen erhållit 719,000 kronor. Då nu enligt i början av motionen intagna sammandrag de föreslagna beredskapsarbetena, i den mån de kostnadsberäknats, uppgå till 156 miljoner kronor, medan regeringen endast ansett sig kunna föreslå ett anslag för sådana arbeten av skattemedel av 3 miljoner kronor eller knappt 2 % av hela summan, torde det vara utslutet, att någon del av detta belopp skall kunna tas i anspråk för till skogsvård hänförliga dikningsarbeten å tillsammans 1 miljon kronor, som föreslagits av domänstyrelsen, ej heller att statens skogsvårdsarbeten fortfarande skola bekostas av arbetslöshetsanslaget och därmed undandragas skogsbefolkningen, för vilken de äro ett livsvillkor. Dessa böra givetvis utföras med för sådant ändamål av domänstyrelsen avsatta medel och särskilt med hänsyn till de skäl, som anförts i det förut citerade uttalandet av bruksägaren Kempe, och till återväxtfondens stora tillgångar på kontanta medel utföras i långt större omfattning än domänstyrelsen föreslagit. Jag hemställer därför i en särskild, samtidigt väckt motion nr 265 att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om igångsättande snarast möjligt av skogsvårdsarbeten å kronans skogar i olika delar av landet i så stor utsträckning, som motsvaras av tillgången av därtill lämplig, ledig arbetskraft och av tillgångarna i domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader.

De många nya användningar för skogens alster, till wallboardtillverkning m. m., som av herr Kempe betecknades som lämpliga att föra vår trävaruhantering ur dess nuvarande svåra läge, kräva en betydande tillgång på billig kraft, vars tillgänglighet *redan i förväg* efter norrlandskusten skulle i hög grad befämja uppkomsten av sådana på såg- och skogsavfall baserade nya förädlingsindustrier. Enahanda äro de nödiga förutsättningarna för järnhanterings pånyttfödelse, som också skulle betyda ökad användning för skogs- och sågavfall samt vattenkraft.¹⁾

¹⁾ Längre fram, sedan den orimliga ryska oljedumpingen upphört och frågan om oljeutvinning ur träavfall, massalutar m. m. i större skala blivit tekniskt och ekonomiskt löst, kan man förvänta ytterligare förbrukning av stora kraftbelopp.

Men vattenfallsstyrelsen förklarar i sitt svar till beredskapssakkunnige, att »inom dess förvaltningsområde förekommande arbeten av olika skäl ej lämpa sig för här ifrågakommande syfte som beredskapsarbete» och angiver att »ifrågakomma kan endast: Vissa gatubyggnader vid Trollhättan för exploatering av under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställd mark» för en kostnad av 200,000 kronor samt att arbetet anses sannolikt lämpa sig för utförande såsom statskommunalt arbete. I detta sammanhang torde förtjäna att citeras, vad i 1922 års statsverksproposition under utgifter för kapitalökning, bil. 1 sid. 127 säges i samband med frågan om nedläggande av arbetena vid Harsprånget och inlösen av 32 egna hem och 5 affärslokaler därstädes, tillhörande enskilda: »För den händelse riksdagen skulle finna, att arbetena vid *Harsprånget* skulle fortsättas för att undvika ökad arbetslöshet, har vattenfallsstyrelsen framhållit, att *byggnadsplatsen, tack vare tillgängliga transportanordningar, bostäder och arbetsmaskiner väl lämpade sig för bedrivande av nödhjulsarbete, huvudsakligen för vana bergsprängningsarbetare, varvid arbetet i sänkschakt och tunnlar kunde med fördel bedrivas även vintertid.* På grund av dåvarande ovisshet om kraftavsättningen från Harsprånget har vattenfallsstyrelsen dock som sin åsikt uttalat, att byggnadsarbetenas fortsättande icke borde ifrågakomma, såvida icke en betydande del av kostnaderna därför bestredes av medel, som icke behövde förräntas av den blivande kraftstationens driftmedel.»

Om möjligen ovanstående skulle kunna sägas ligga för långt tillbaka i tiden för att numera kunna tillmätas avgörande betydelse, vill jag citera vad vattenfallsstyrelsen anfört år 1929, då proposition avgavs om utförande av en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation (nr 32/1929 sid. 2 och 3). »För att tillgodose den successivt växande avsättningen av kraft från Porjus hade vattenfallsstyrelsen för avsikt att framdeles föreslå en fortsatt utbyggnad av kraftstationen med ytterligare maskineri utöver de redan nu befintliga aggregaten. Detta läte sig emellertid icke göra utan att nya vattenvägar utspändes, d. v. s. att parallellt med de förutvarande anordnades en andra tillloppstunnel av cirka 700 meters längd och en andra avloppstunnel av cirka 1,200 meters längd. Båda dessa tunnlar vore avsedda att utföras med ungefärligen samma tvärsektionsarea som de nu befintliga eller cirka 50 kvadratmeter.»

»För att emellertid icke behöva på en gång genomföra dessa relativt stora arbeten, vilket skulle medföra en avsevärd ökning av den i Porjus tillgängliga arbetsstyrkan, hade vattenfallsstyrelsen tänkt sig att fördela arbetet med dubblingen av tilllopps- och avloppstunnlarna på en relativt lång period. Arbetet kunde på detta sätt bliva utfört för en lägre kostnad, än om det skulle behöva genomföras under relativt kort tid. Med forcerat arbete skulle nämligen ett avsevärt antal arbetare behöva sammandragas på platsen med därav följande stegring i levnadskostnaderna, vilket givetvis skulle draga med sig högre anläggningskostnader. Efter avslutande av en dylik forcerad arbetsperiod skulle vidare komma att följa år med otillräcklig

arbetstillgång, vilket givetvis skulle bliva till olägenhet såväl för arbetarna som för det allmänna.»

»Om arbetet i stället fördelades på ett flertal år, behövde ingen sådan prisstegring uppstå, och det kunde dessutom bedrivas huvudsakligen under sådana årstider, då brist på arbete förefunnes. Därigenom kunde man i väsentlig grad motverka arbetslösheten i Porjus och trakten däromkring. Att denna fråga vore av betydelse hade tydligt framgått av de svårigheter, som under de gångna åren uppstått i denna del av landet av den ojämna arbetstillgången. För att minska följderna av den tidvis mycket svåra arbetslösheten på platsen hade sålunda stat och kommun fått vidkännas avsevärda kostnader för nödhjulsarbeten och understödsverksamhet av olika slag.»

Beträffande *den andra tilloppstunneln* vid Porjus, ha ju redan 850,000 kronor beviljats av riksdagen under åren 1929—1931, vadan endast 150,000 kronor återstå att bevilja av den beräknade totalkostnaden. Detta arbete skulle ju därför kunna sägas icke uppfylla den fordran å beredskapsarbeten, som uppställs i punkt c) sid. 24 i beredskapssakkunniges yttrande, då det till större delen redan blivit i vederbörande myndighets stat upptaget till utförande under nästkommande budgetår (före $\frac{1}{10}$ 1930 voro dock disponerade endast 250,000 kronor) och avsåge att bereda ett för kraftverkets egen personal behöfligt arbetstillskott. Däremot kunna icke dessa invändningar göras gällande mot *den andra avloppstunneln*, vartill medel ännu icke begärts och vars betydelse som arbetsreserv för Porjusverkets arbetare är väsentligt mindre såsom liggande längre fram i tiden, då man väl får antaga, att *andra* arbeten å fortsatt utbyggande av statens vattenkraft skola stå tillbuds för kvarvarande av vattenfallsstyrelsens anläggningsarbetare.

Emellertid torde det kunna ifrågasättas, huruvida det vore lämpligast att förlägga denna andra avloppstunnel å samma nivå som den första. Vid utredningen om Harsprångets utbyggande förelågo två alternativ för utnyttjande av Harsprånget och den mellan Porjus och Harsprånget liggande forsträckan å 30 meters total fallhöjd. Det ena gick ut på att särskilt utbygga de närmast nedanför Porjus liggande Lillsels- och Långselsforsarna å tills. 20 meters fallhöjd för sig och Harsprånget för sig med uppdämning från dettas fallnacke av de återstående tio meterna fallhöjd. Det ansågs emellertid olämpligt att utom Porjus ha ytterligare två kraftstationer, och man stannade därför för det andra alternativet, enligt vilket även de 20 meterna fallhöjd skulle tagas in i Harsprångets kraftstation genom att där bygges en damm, som skulle dämna upp hela de 30 meterna och få en maximihöjd över älvsbotten av icke mindre än 40 meter. Den enastående situation, som föranledde beslutet om Harsprångets utbyggande i, som man beräknade, hastigt tempo, nämligen att vattenfallsstyrelsen kunde återfå ett stort belopp till mycket lågt pris bortkontrakterad prima kraft från Trollhättan mot option på 50,000 kW i Harsprånget och med utsikt att få sälja ytterligare 30,000 kW till det då under bildning varande Norrbottens Järnverk, torde svårligen återkomma, och några utsikter torde ej längre föroligga att få Harsprånget framdeles utbyggt efter då föreslagna stora linjer, som beräknades draga en kostnad av minst 70 miljoner kronor,

varav ungefär hälften sannolikt skulle åtgått för den väldiga dammen. Det ligger då nära till hands att undersöka huruvida icke ett utbyggande av fallkomplexet i två delar numera skulle vara att föredraga, särskilt om man kunde undvika att få två nya kraftverk och i stället funne en utväg till en kontinuerlig utveckling av det redan befintliga Porjus kraftverks produktion i takt med avsättningsmöjligheterna under en längre tid framåt. Först vid den tidpunkt, då man kunde beräkna att Porjus med närmast nedanför liggande fallhöjd vore fullt utnyttjad, skulle man då behöva ha själva Harsprånget utbyggt och skulle därvid vara fri från att bygga den väldiga dammen med dess byggnadskostnad på flera tiotal miljoner, då man kunde slippa med en damm ungefär av samma höjd som i Porjus. Genom att lägga den andra avloppstunneln och andra utbyggnaden av maskinsalen i Porjus på cirka 20 meters lägre nivå än till första utbyggnaden hörande avloppstunnel och maskinsal, varvid avloppstunneln visserligen bleve åtskilligt längre, 3,000 meter i stället för 12 à 1,300 meter, skulle man med samma vattenförbrukning pr sekund erhålla 37 à 40 % större kraftbelopp än som kunde uttagas å nuvarande avloppsnivå. Insättningen av nya aggregat å den lägre nivån kunde ske i den mån avsättning erhöles å kraften, och i den mån installationen å denna nivå nådde motsvarighet till den reglerade vattenmängden, kunde de å nuvarande nivå redan inmonterade turbinerna, så länge de vore driftdugliga, användas till uttagande av tillfällig kraft ur det överskottsvatten, som, innan regleringen blivit fullständig, eljes skulle få rinna bort obrukat vid sidan av kraftverket.

På grund av den ökade längden av avloppstunneln vore det nödvändigt att påbörja densamma tidigare än från början avsetts med den kortare tunneln, om man ville ha det beräknade automatiska krafttillskottet på 4,000 kW vid förut beräknad tid och uppskjuta insättandet av nya aggregat, tills detta kunde ske på den lägre nivån. Med en sådan anordning skulle det bliva möjligt att nu bereda arbete förutom åt i Porjus bosatta anläggningsarbetare åt en del arbetslösa gruvarbetare, särskilt ortdrivare, borrhare och lastare, som vore väl så kvalificerade som anläggningsarbetare för sådana arbeten, men som förvisso skulle, så snart förbättrade konjunkturen på malmexportmarknaden inträdde, återvända till malmfälten. Därmed skulle man alltså vinna, att den tillfälligt ökade arbetsstyrkan i Porjus icke komme att medföra någon permanent ökning av anläggningsarbetarekåren eller av arbetareöverskottet därstädes, utan arbetena kunde, sedan gruvarbetarna fått återvända till malmfälten, reduceras till ett omfång och en takt, som motsvarar verkets egna arbeidskrafter. Man torde icke böra underskatta den nu rådande krisen för gruvbrytningen i Norrbotten. Den forcerade produktion, som försiggått i Tyskland de senaste åren och haft till syfte att möjliggöra betalning av detta lands krigsskuldskottingenter, kan icke längre fortgå, relationen mellan där förbrukad svensk malm och minnettemalm torde efter hand ändras till den senares förmån, och ifall den ryska dumpingen med den rika ryska malmen till halva priset tar större kvantitativ omfattning, förökas svårigheterna ytterligare. Utförandet av de nu för lång tid i förväg bedrivna

tillredningsarbetena och anhopningen av malm i hamnarna komma givetvis att ytterligare förlänga arbetsbristen i malmfälten. Medan årets nettovinst för gruvbolaget kanske närmar sig nollpunkten såsom strejkåret 1928, beredes staten på grund av bestämmelserna i 1927 års avtal om royalty en inkomst, som blir större ju mera malm, som bolaget för att bereda arbetstillfällen bryter och fraktar bort från malmfälten, men måste låta ligga osåld i hamnarna. Denna royalty upptages i årets statsverksproposition till 8.4 miljoner kronor, varifrån avgå för staten åvilande kommunalskatt m. m. 1.4 miljoner kronor.

Under sådana förhållanden skulle det vara staten föga värdigt att undandraga sig medverkan till att deltaga aktivt i anskaffning av lämpliga arbetstillfällen för någon del av den i gruvsamhällena bosatta gruvarbetarkåren, i den mån densamma icke på annat sätt i fortsättningen kan få arbete vid gruvorna ens fyra dagar i veckan. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang som ett föredöme framhålla de mellansvenska järnverk m. fl., som äro delägare i Krångedefallen, vilka nu igångsatt detta stora falls utbyggande, varvid, sedan nödiga förberedelser blivit gjorda, lära komma att sysselsättas cirka 600 man, mest gruvarbetare från bergslagen, i ett par års tid. Efter utbyggnad av denna med Trollhätte kraftverk närmast jämförliga kraftkälla, vars första etapp beräknas bliva färdig 1935, kan ernås en genomgripande elektrifiering av de viktigaste mellansvenska järnverken, vilken måste kraftigt bidra till utökning och förbilligande av järn- och stålproduktionen. Som ett exempel må nämnas, att med den träkolskvantitet, cirka 13.8 miljoner hl. träkol, som 1927 användes i blästermasugn med enbart träkol, skulle man ha kunnat tillverka 560,000 ton elektrotackjärn i stället för då blott 254,700 ton blästertackjärn, alltså drygt 300,000 ton mera utan ökad träkolstillförsel, om därtill funnits anordningar och 1,4 miljarder kWh disponibel kraft. För omläggning av 1927 års martintillverkning till elektrostillproduktion skulle åtgått ungefär 370 miljoner kWh. Ökar man stålproduktionen i relation till ovan antydda ökning av tackjärnsproduktionen så ökas åtgången för de elektriska stålugnarna till 800 miljoner kWh, alltså tillsammans 2.2 miljarder kWh eller mera än dubbelt av hela Krångedekraftens belopp vid fullständig reglering och utbyggnad samt 7,700 timmars utnyttningstid. Läger man härtill, att den i elektrifieringskommitténs utredning för åtskilliga år sedan beräknade kraftbristen i södra och mellersta Sverige år 1940, cirka 350 à 400 miljoner kWh, av utvecklingen under de senare åren att döma torde komma att bli mycket större eller med andra ord inträda tidigare, så torde ingen tvekan behöva råda därom, att icke ett eventuellt överskott av kraft från Porjus utöver åtgången i Norrbotten och utefter Norrlandskusten för trävaruindustriens rationalisering skulle mycket snart få avsättning som tillskottskraft till Mellansverige, i synnerhet som Krångedefallens fullständiga utbyggande och fullständig reglering av Indalsälven icke torde ske i så hastig takt.

Utom den av mig här föreslagna avloppstunneln nedanför Porjus, för vilken kostnaden torde ligga mellan 4 och 4.5 miljoner kronor, och som skulle genom »inkorporering» av Lillsels- och Långselsforsarna med Porjus

kraftverk utöka dettas maximikapacitet med 37 à 40 % och förbilliga en kommande utbyggnad av Harsprånget med något tiotal miljoner, skulle man kunna tänka sig att staten för beredande av ökade arbetstillfällen mera aktivt deltog i vissa regleringar även i älvar, där staten visserligen har mindre vattenkraft utbyggd än enskilda företag eller ännu endast äger utbyggda vattenfall, exempelvis i Skellefte älv, där avsättningsmöjligheterna genom den väntade utökningen av driften vid Boliden och Rönnskärs smältverk, kanske även genom öppnande av en eller två av statens fyndigheter, torde vara mycket goda och där följaktligen utbyggnad även av andra eller tredje etappen av Storavans reglering i ett sammanhang med den första, som nu påbörjas av Skellefteå stad, kunde vara ekonomiskt motiverad. Vidare är ju Norrforskraften synnerligen efterfrågad, en omständighet som möjligen kunde föranleda vissa regleringsåtgärder genom vattenfallsstyrelsen vid Storuman eller kanske Storvindeln, vilka dessutom skulle kunna inverka reglerande på de för jordbrukarna nu ofta förlustbringande vårflödena i Vindelälvens nedersta lopp. Och slutligen skulle en utökning av pågående regleringsarbeten i Indalsälvens källsjöar, eventuellt även i Storsjön, kunna för staten, som visserligen ännu endast lär ha en mindre provisorisk kraftstation (vid Stadsforsen) utbyggd i denna älv, medföra en annan fördel, därigenom att ökad möjlighet skulle uppstå för de övriga kraftverken i Indalsälven och det blivande Krångede att mottaga större överskott av exempelvis Porjuskraft under tillfällig magasinering av vatten till motsvarande kraftbelopp i Indalsälvens källsjöar.

I fråga om vissa regleringsåtgärder i Storsjön har en jämtlandsrepresentant meddelat följande: »Ett mer än 50 år gammalt förslag att genom bro och dammbyggnad över Rödösundet leda hela vattenmassan genom Östersundet bör upptagas till prövning. Man har beräknat att på detta sätt kunna höja Storsjöns medelvattenstånd ca 1½ meter. Härigenom skulle icke blott trafiken över Rödösundet i hög grad underlättas, utan Östersunds stad finge därigenom, till följd av starkare ström genom Östersundet, som nu allt mer uppgrundas, renare vatten vid intaget till sin vattenledning. Av denna anledning skulle säkerligen såväl respektive väghållningsdistrikt som Östersunds stad befinnas villiga att deltaga i kostnaderna. Någon strandskada genom den ifrågasatta höjningen av Storsjöns medelvattenstånd torde ej uppstå, vadan några svårigheter från strandägarnes sida för en sådan åtgärd ej torde möta.»

Då avsättning av överskottskraft från Porjus ned till Indalsälven visar sig bli möjlig i större utsträckning, torde en förstärkning av kraftledningens från Porjus till Skellefteänätet fortsättning över detta kraftnät och Norrforsnätet, vars utsträckning från Ångermanälven till Silre vid Indalsälven ju redan är beslutad, bliva behövlig. Även detta arbete torde kunna upptagas bland lämpliga beredskapsarbeten. Samtliga här ifrågasatta arbeten och sannolikt åtskilliga andra under vattenfallsstyrelsen hörande arbeten, som kunde ifrågakomma som beredskapsarbeten, torde vidare kunna med säkerhet antagas inom några år förränta åtminstone större delen av å densamma nedlagda kostnader, vadan

det icke kan anses oberättigat att därtill anlita länemedel, givetvis med befrielse för vederbörande verk att redovisa ränta i större utsträckning, än i den mån de utförda arbetena börja giva avkastning. Utan att i övrigt ingå på några kalkyler, för vilka jag saknar kännedom om nödiga data, vill jag här föreslå ett anslag av tio miljoner kronor av länemedel att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för sådana i framtiden räntabla anläggningar, som äro ägnade att effektivt medverka till en ökad och mera bärkraftig produktion redan vid början av förstkommande förbättrade konjunkturläge och därigenom trygga en ökad permanent arbetstillgång inom landet.

Under åberopande av ovan anförda får jag alltså hemställa,

att riksdagen ville, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202, utöver däri begärda anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet anvisa ett reservationsanslag av länemedel å tio miljoner kronor att användas till utförande av sådana arbeten — exempelvis å vattenkraftsbyggnader och kraftledningar —, som kunna antagas i framtiden förränta åtminstone större delen av det nedlagda kapitalet, och som dessutom äro ägnade att effektivt medverka till en ökad och bärkraftig produktion redan vid början av förstkommande förbättrade konjunkturläge, ävensom till att öka vårt lands självförsörjningsmöjligheter för framtiden.

Stockholm den 15 april 1931.

C. I. Asplund.

I motionens syfte instämma:

Karl A. Johansson.

Evert Jonsson.

J. P. Johansson.

Ivar Vennerström.

E. A. Enhörning.

